

Πρεβεζάνικα Χρονικά

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ 33 (1996)

"Το στόμιον της Πρεβέζης". Τα "μίστικα" και άλλα πολεμικά ναυτικά γεγονότα

Λάζαρος Συνέσιος

Copyright © 2022, Λάζαρος Συνέσιος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Συνέσιος Λ. (2022). "Το στόμιον της Πρεβέζης". Τα "μίστικα" και άλλα πολεμικά ναυτικά γεγονότα. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, 53–63. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/prevchr/article/view/29269>

ΛΑΖΑΡΟΣ ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Ιστοριογράφος - πεζογράφος

“Το στόμιον της Πρεβέζης”

Τα “μίστικα” και άλλα πολεμικά ναυτικά γεγονότα

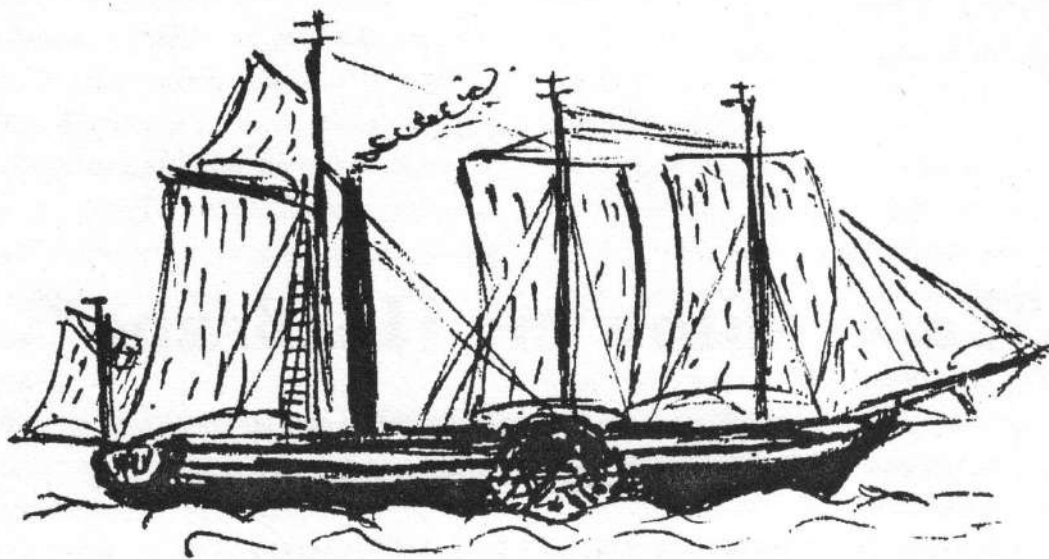
Ο Αμβρακικός κόλπος και ο έλεγχός του, προσείλκυσε πάντοτε σε πολεμικές περιόδους το ενδιαφέρον των εκατέρωθεν συμπλεκομένων. Θα παραθέσουμε μερικά απ’ τα γεγονότα που έχουν σχέση με τούτο, ιδίως απ’ το ’21 και μετά - γιατί βέβαια και στο απώτερο παρελθόν αναφέρονται παρόμοιες επιχειρήσεις.

Βασικός στόχος της πολεμικής πολιτικής του Ι. Καποδίστρια, ήταν να διαφυλαχθούν οι καλές σχέσεις με τις τρεις Δυνάμεις (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία) που θα έκριναν τελικά τις τύχες της Ελλάδος, και οι οποίες ήταν αντίθετες σε κάθε ενέργεια που θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αναζωπύρωση του πολέμου. Πρόσχε επομένως, η επιθετική πρωτοβουλία των ελληνικών δυνάμεων να εκδηλώνεται σε χρόνο, σε περιοχή και σε περιστάσεις, που να μη προκαλούνται σοβαρές αντιθέσεις των Δυνάμεων.

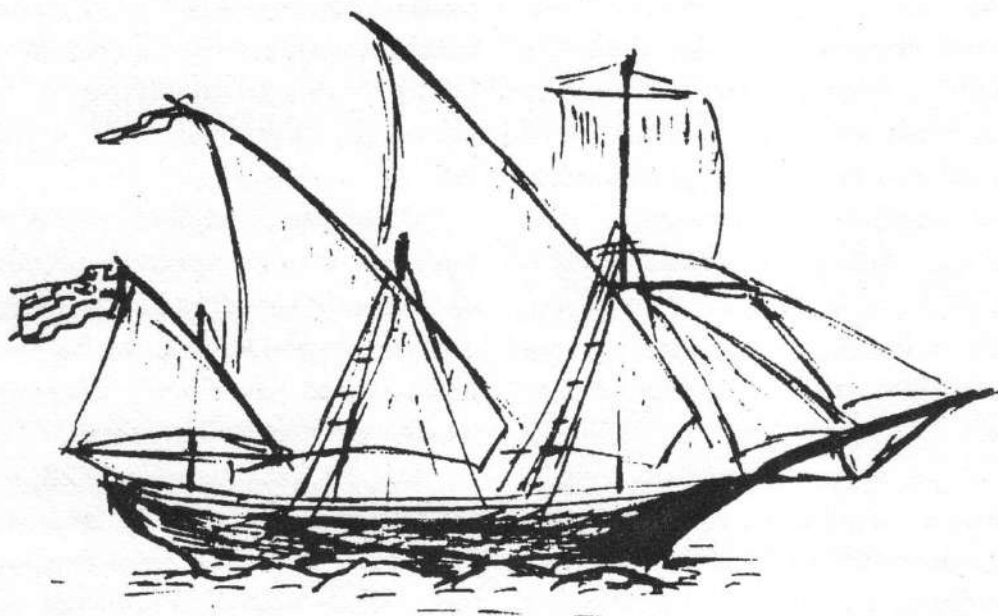
Όταν όμως έκρινε ότι επιβάλλονταν, δεν δίσταζε ν’ αγνοήσει και ν’ αντιμετωπίσει με θάρρος διαφορετικές ή και αντίθετες απόψεις των Δυνάμεων, αν αυτό εξυπηρετούσε τα συμφέροντα του Έθνους και συγχρόνως ήταν αυτό δυνατόν.

Παράλληλα, τήρησε σωστή τακτική απέναντι στους “προσκυνημένους” οπληρχηγούς της Στερεάς, κρίνοντας ότι ο προσεταιρισμός τους θα βοηθούσε αποφασιστικά τις τακτικές ελληνικές δυνάμεις στις επιχειρήσεις τους.

Στις 29 Φεβρουαρίου 1828, ο Γεώργιος Βαρνακιώτης (1780-1842) ο σπουδαιότερος απ’ τους οπληρχηγούς αυτούς, «*ἀφοῦ πρῶτον ἐμηχανεύθη νά σώσῃ τοὺς συγγενεῖς του ἀπὸ Πρέβεζαν καὶ Αἰτωλικόν (...)* μὴ φοβούμενος πλέον τὸν Μαυροκορδάτον, ἀλλ’ ἀσφαλῆς ὡς πᾶς Ἕλληνα, ὡς καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἔναντι τῶν ἐ-

Η κορβέτα “Καρτερία”, το πρώτο ατμήλατο τροχοφόρο (και ιστιοφόρο) στην παγκόσμια ναυτική ιστορία, που έλαβε μέρος σε πολεμικές επιχειρήσεις. Τον Σεπτ. 1828 έλαβε μέρος στην επιχείρηση είσπλου ελληνικών πολεμικών στον Αμβρακικό.

Ελληνικό μίστικο. Με Γαλαξειδιώτες, αλλά κυρίως Ψαριανούς πλοιοκτήτες-καπετάνιους, τα μίστικα χρησιμοποιήθηκαν για καταδρομές κατά την Επανάσταση του '21. Τέσσερα μίστικα παραβίασαν το “στόμιον της Πρεβέζης” τον Σεπτέμβριο 1828.

χθρῶν του», παρουσιάσθηκε στο ελληνικό στρατόπεδο της Στερεάς, έχοντας εμπιστοσύνη στον Καποδίστρια.

Ως κύρια αποστολή του στρατού, ο Καποδίστριας έθεσε την εκδίωξη των Τούρκων από τη γραμμή Αμβρακικού κόλπου - Παγασπτικού κόλπου. Στο λεγόμενο "Πρωτόκολλο του Λονδίνου" (ή Συνθήκη του Λονδίνου, 24 Ιουν./6 Ιουλ. 1827) είχε περιληφθεί μυστικός όρος, ότι στα όρια της ελεύθερης Ελλάδος θα συμπεριλαμβάνονταν όλα τα εδάφη που θα βρίσκονταν υπό ελληνική διοίκηση κατά την υπογραφή της Συνθήκης με την Τουρκία. Αυτόν τον όρο είχε μάθει ο Κυβερνήτης, και είχε θέσει τον ανωτέρω στόχο. Η Εύβοια, η Ακαρνανία και άλλες περιοχές βρίσκονταν υπό τουρκική φρουρά· ο Καποδίστριας έκρινε σκόπιμο να καταληφθούν η Βόνιτσα και το Αιτωλικό.

Στις 17 Αυγούστου 1828, έγραψε στον Ρίτσαρντ Τσωρτς (Άγγλος φιλέλληνας, 1784-1873· στις 16 Μαρτ. 1827 η Γ' Εθνική Συνέλευση τον εξέλεξε "αρχιστράτηγο και διευθυντή απασών των κατά ξηράν δυνάμεων της Ελλάδος") ότι περιμένοντας την άφιξη του γαλλικού στρατού «ή κυβέρνησις δέν δύναται ν' αποφασίση περί ουδεμιᾶς στρατευσίμου ἐπιβολῆς» ειδικά όμως για το εγχείρημα στον Αμβρακικό κόλπο, άφηνε το στρα-

τηγό να κινηθεί κατά την κρίση του «μοῦ μένει νά σᾶς εἶπω ἕνα λόγον περί τῆς ἐκστρατείας εἰς τόν Ἀμβρακικόν Κόλπον. Ἐάν, συμβουλευθέντες τούς διαφόρους ὀπλαρχηγούς, κρίνετε ὅτι εἶναι πρακτική, τότε γενέσθω μετὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου εἰ δέ μή, κάλλιον ν' ἀναβάλωμεν ὀλίγας ἡμέρας, ἕως οὔ γνωρίσωμεν ποίας ἐνδυναμώσεις ἡμποροῦμεν νά δώσωμεν εἰς τό στρατόπεδον τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος».

Αποβλέποντας πάντα στην κατάληψη των βορείων συνόρων στη γραμμή Αμβρακικού-Παγασπτικού, ο Καποδίστριας είχε εισηγηθεί την είσοδο στολίσκου στον Αμβρακικό, «ὅπως διά δραστηριοτήρας ἐνεργείας μεταφέρῃ τόν πόλεμον εἰς μέρη ἀπώτερα. Καθ' ὄν δέ καιρόν διέβη εἰς Μύτικα ὁ Κυβερνήτης, ὅπου ἔλαβεν ἀκριβῆ γνώσιν τῶν ἐκεῖ πραγμάτων, ἐσχεδιάσθη ἡ κυρίευσις τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου» (Σπ. Τρικούπης).

Στις αρχές Σεπτεμβρίου έφθασε στο ελληνικό στρατόπεδο του Μύτικα Ακαρνανίας ελληνικός στολίσκος, αποτελούμενος από τη φρεγάτα **Καρτερία**¹ - εξοπλισμένη με οκτώ τηλεβόλα ολκής των 68 λίτρων, επανδρωμένη με Άγγλους φιλέλληνες, γνώστες του χειρισμού των μηχανών κ.λπ. και με κυβερνήτη τον Ιωσήφ Φάλαγγα -, τη φρεγάτα **Ελλάς**² εξοπλισμένη με 64 τηλεβόλα, το **Επιχείρησις** και άλλα, καθώς και τέσσερα υδραίικα

1 **Καρτερία**: ατμοκίνητο τροχοφόρο και με ιστία σκάφος, κορβέτα ναυπηγημένη το 1825 στην Αγγλία με οδηγίες και επίβλεψη του Άγγλου φιλέλληνα Φραγκίσκου Άβνευ Άσιγξ. Έφερε τέσσερις ιστούς με ημιολικά ιστία. Με κυβερνήτη τον ίδιο τον Άσιγξ, κατέπλευσε στο Ναύπλιο στις 3 Σεπτ. 1826. Υπήρξε το πρώτο στην παγκόσμια ναυτική ιστορία ατμοκίνητο πολεμικό σκάφος που πήρε μέρος σε πολεμικές επιχειρήσεις.

2 **Ελλάς**: ιστιοφόρος φρεγάτα ναυπηγημένη στη Νέα Υόρκη, αγοράστηκε από την ελληνική κυβέρνηση. Ήταν το πρώτο πραγματικά πολεμικό πλοίο που απέκτησε η αγωνιζόμενη Ελλάδα, το Δεκέμβριο του 1826.

μίστικα,³ μεταξύ των οποίων και το Άρης,⁴ με πληρώματα “διμάκων” πολεμιστών, ώστε να μάχονται και μέσα στα πλοία με τα λεγόμενα τρομπόνια και στην ξηρά με πιστόλια και σπαθιά.

Στις 7 Σεπτεμβρίου, άρχισε συνδυασμένη επιχείρηση στρατού και στόλου. Ο Τσωρτζι οδήγησε με τολμηρή προέλαση το στρατό στις ακτές του Αμβρακικού, και ο ίδιος κατέλαβε το Χελοδίβαρο (ή Ελιγόβαρο) στο Άκτιο, που το κατείχαν οι Τούρκοι, ενώ ο Γάλλος Ντενζέ το Λουτράκι στο μυχό του κόλπου, όπου και κυρίευσε ένα ψαροκάϊκο και τέσσερα τουρκικά πλοία, στα οποία επέβησαν 100 Έλληνες ναυτικοί. Κατορθώθηκε έτσι ν’ αποκοπεί η επικοινωνία των Τούρκων μεταξύ Καρβασαρά και Πρέβεζας.

«Τὴν δὲ 11ην Σεπτεμβρίου ἔφθασεν ὁ στολίσκος πλησίον τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου» και τα **Επιχειρήσεις, Καρτερία** και **Μέδουσα** κανονιοβόλησαν το φρούριο του Παντοκράτορα, για να βοηθήσουν τα μικρότερα πλοία να προχωρήσουν στο στενό της εισόδου του Κόλπου, ενώ οι Τούρκοι τα κανονιοβολούσαν από το

φρούριο της Πρέβεζας ως το μεσημέρι. Έτσι, τα πλοία αναγκάστηκαν να γυρίσουν στο Μύτικα.

Εν τω μεταξύ, οι Τούρκοι της Πρέβεζας κίνησαν ένα δικάταρτο και μια κανονιοφόρο για να χτυπήσουν τα ελληνικά πλοία στον Αμβρακικό και ν’ αποκαταστήσουν την επικοινωνία με τον Καρβασαρά (Αμφιλοχία). Τότε, οι κυβερνήτες τεσσάρων απ’ τα πλοία που είχαν γυρίσει στο Μύτικα - οι Κωνσταντίνος Θεοφίλος, Αναστάσιος Παρασκευάς, Ανδρέας Τενεκές και Ανδρέας Κωφός - αποφάσισαν να μπουκν στον Αμβρακικό με κάθε τρόπο. Νωρίς το απόγευμα της Παρασκευής 21 Σεπτεμβρίου 1828, με τη συμμετοχή και του Ιωάννη Χρυσανθου Μωραϊτάκη⁵ «*ὑπό σφοδρότατον πυροβολισμόν τῆς Πρεβέζης καὶ τοῦ Ἀκτίου εἰς ἔκτασιν τῶν παρευρεθέντων θεωρούντων τό στόμα τοῦ κόλπου ἀδιάβατον ἐξ αἰτίας τῶν εἰς ὑπεράσπισιν αὐτοῦ κανονοστασιῶν καὶ τῆς στενότητός του*» (όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Σπ. Τρικούπης - Ιστ. Ἑλλ. Ἐπαν., τόμ. Δ’), και πέρασαν το στενό. Τα άλλα πλοία βομβάρδιζαν τα φρούρια, για να τ’ απασχολήσουν. Οι Τούρκοι

3 *Μίστικο*: μικρό ιστιοφόρο, ισπανικού τύπου, 60-80 τόννων, με τρεις ιστούς με τριγωνικά ή τραπεζοειδή πανιά, εξοπλισμένο με εξ ή οκτώ πυροβόλα. Χαρακτηριστικό του, η στρογγυλεμένη, όπως των μεγάλων ιστιοφόρων, πρύμνη του. *Βρίκι*: (ή *μπρίκι, πάρων*): τριάταρτο ιστιοφόρο. *Γολέπτα (ημιολία)*: δικάταρτο ιστιοφόρο, με κλίση των ιστών προς τα οπίσω. *Γολεπόμπρικο (μυοπάρων)*: δικάταρτο ιστιοφόρο. *Μπρατσέρα*: δικάταρτο ιστιοφόρο, μικρού εκτοπίσματος: καθαρώς ελληνικό. *Νάβα (κορβέτα, φρεγάτα, δρόμων)*: τύπος εμπορικού πλοίου με κουπιά και πανιά (ένα συνήθως) αλλά και πολεμικό - του βυζαντινού, αρχικά, ναυτικού. *Σαλούπα*: Μεγάλη βάρκα πλοίων, αλλά και μικρό ιστιοφόρο το οποίο, εξοπλισμένο με πυροβόλα, χρησιμοποιούνταν για παράκτιες επιδρομές. *Τρεχαντήρι (ή τροχαντήρι)*: μικρό ιστιοφόρο.

4 *Άρης*: Υδραϊκό μπρίκι, ναυπηγημένο το 1819 στη Βενετία, ιδιοκτησία του θαλασσομάχου Αναστασίου Τσαμαδού, 350 τόννων, με πλήρωμα 82 ανδρών, εξοπλισμένο με 16 πυροβόλα των 12 και 9 λίτρων.

5 Ιω. Χρυσ. Μωραϊτάκης: Μεσολογγίτης ναυμάχος, που γνώριζε καλά την περιοχή (Περιοδ. *Νουμάς*, αρ. φ. 138/6.3.1905).

στρατιώτες της Πρέβεζας, πισεύοντας ότι οι Έλληνες θα επιχειρούσαν την κατάληψη της πόλης, είχαν κατέβει στην παραλία («κι οι Τούρκοι κατεβαίνουν στα Παλποσάραγα», λέει το δημοτικό τραγούδι) και πυροβολούσαν κι αυτοί.

Όταν οι Υδραίοι έφθασαν στο ύψος των φρουρίων, άφησαν τα κουπιά κι έπεσαν πρηνείς εκτός βέβαια απ' τους πηδαλιούχους. Πέρασαν έτσι ολοταχώς το στενό, με τη βοήθεια και του ευνοϊκού ανέμου - του μαϊστρου - με απώλεια μόνον του πηδαλιούχου Ανδρέα Σπαχή.

Τα τρία απ' τα πλοιάρια πέρασαν το εσωτερικό του στομίου του κόλπου, έπλευσαν στον Αμβρακικό και κατευθύνθηκαν προς τη Βόνιτσα· το τέταρτο, κάνοντας λάθος, κατευθύνθηκε στο Βαθύ, οπότε Τούρκοι ναυτικοί απ' τα αγκυροβολημένα στο λιμάνι της Πρέβεζας τουρκικά πλοία, καθώς και στρατιώτες της αλβανικής φρουράς (φρούραρχος της πόλης ήταν ο Αλή πασάς - συνώνυμος του συμπατριώτη του, περιβόητου Αλή πασά των Ιωαννίνων, ο οποίος είχε σκοτωθεί στις 24 Ιανουαρίου 1822) μπήκαν σε βάρκες και το περικύκλωσαν. Ακολούθησε μάχη ομηρική· κάποια στιγμή, ένας μικρός μούτσος, παίρνοντας το τρομπόνι ενός ναύτη που είχε σκοτωθεί, πυροβόλησε και σκότωσε τον αρχηγό των επιδρομέων, οπότε αυτοί υποχώρησαν.

Το πλοίο, με κουπιά στην αρχή, με τα πανιά στη συνέχεια, κατευθύνθηκε κι

αυτό στο εσωτερικό του Αμβρακικού κι ενώθηκε με τ' άλλα τρία· αυτά είχαν ήδη βυθίσει την τουρκική κανονιοφόρο - που όπως αναφέραμε είχε σταλεί απ' την Πρέβεζα για ν' αντιμετωπίσει τα ήδη ευρισκόμενα στον Κόλπο ελληνικά πλοιάρια - ενώ το δικάταρτο μόλις πρόλαβε να διασωθεί καταφεύγοντας στη Σαλαώρα. Επιπλέον, τα υδραϊκά είχαν κυριεύσει και 43 εχθρικά πλοιάρια.

Δυο απ' τους άνδρες των πληρωμάτων και ο κυβερνήτης Ανδρέας Τενεκές τραυματίστηκαν, ενώ σκοτώθηκε ο πλοίαρχος Ανδρέας Κωφός κατά την επιχείρηση αυτή.

Το βράδυ της ίδιας ημέρας, ο ελληνικός στολίσκος του Αμβρακικού έπλευσε πάλι στο λιμάνι της Πρέβεζας, απήγαγε ελλιμενισμένα τουρκικά σκάφη και επέστρεψε στη Βόνιτσα.

Το ηρωικό και παράτολμο αυτό κάτορθωμα της 21ης Σεπτεμβρίου 1828, της εισόδου δηλ. ελληνικού στολίσκου στον Αμβρακικό κάτω απ' τα πυρά των φρουρίων του Ακτίου και της Πρεβέζης, εξήρε με αναφορά του προς τον Καποδίστρια ο Τσωρτζι, κι έμεινε στη μνήμη του λαού με την προσωνυμία "τον καιρό με τα μίστικα". Η λαϊκή μούσα το αποθανάτισε με το δημοτικό τραγούδι:

*Παρασκευή το γιόμα η ώρα τις εννιά⁶
μπουκάρουν δυο σαλούπες, τέσσερα μίστικα.
Γυρίζουν, τριγυρίζουν στα Παλποσάραγα
πάλι ξαναγυρίζουν στον Παντοκράτορα.*

6 η ώρα τις εννιά: 3-4 μ.μ. το παπόρι: το ατμόπλοιο Καρτερία. Παλποσάραγα: η επί του Ιονίου παρά το στόμιον του Αμβρακικού παραλιακή τοποθεσία - από το σημείο του Μνημείου του Ναύτη, έως τα Ιαματικά Λουτρά και το Κολυμβητήριο· εκεί είχε κτίσει ο Αλή πασάς Τεπελενλής θερινά ανάκτορα (σαράι) με επιστράτευση χωρικών της περιοχής, την τροφοδοσία των οποίων επιβαρύνονταν τα χωριά τους, στέλνοντας ανάλογη για τον καθένα ποσότητα καλαμποκιού (όπως περιγράφει ο Άγγλος περιηγητής Ληκ)· το σαράι αυτό κατέστρεψε το 1820 ο γιος

Γυρίζει το παπόρι ρίχνει μια κανονιά
ραίζει τα σαράγια, γκρεμίζει τα τζαμιά,
κι οι Τούρκοι κατεβαίνουν στα Παλιοσάραγα.
Χριστέ μου Σταυρωμένε που σε δοξάζουμε
για βάλε το μαΐστρο για να μπουκάρουμε
στην Πρέβεζα να μπούμε και να την πάρουμε⁷

Ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, σε σχε-
δίασμα ποιήματος, αναφέρεται επίσης
στο περιστατικό αυτό:

Λαχτάριζε η Πρέβεζα στ' Αλή πασά
τα νύχια.

Ουδέ να κλάψη δεν τολμά στο μνήμα του
Γαβόρη.

ασπρολογούν οι πύργοι της στου κόρφου
της το στόμα

σαν φοβερά σκυλόδοντα στ' άγρια
κατακλείδια (κ.λπ.)⁸

Αλλά και ο Γεώργιος Ζαλοκώστας,
με αφορμή αυτό το ηρωικό γεγονός, εμ-

πνεύσθηκε «νά πλάση όλόκληρον πλήρες
ζωής και κινήσεως ποίημα και νά ύφάνη
ώραϊον αὐτοῦ ἰστόν» (Άγγ. Βλάχος), το
“Στόμιον της Πρεβέζης”, αποτελούμενο
από 128 τετράστιχες στροφές:

Ἄνετειλεν ἤδη τό φῶς τῆς πρωΐας
εἰς Πρέβεζαν, πλήρη βαρβάρων φυλῶν.
[...] Ἡ πόλις ἐσεΐσθη καί δοῦπος βαθύς
καί θόρυβος μέγας καί κρότος ἀντήχει (κ.λπ.)

Με τον εἰσπλου ελληνικῶν πλοίων
στον Αμβρακικό, επιτεύχθηκε ο αντικει-
μενικός σκοπός της επιχειρήσεως, ν' α-
ποκοπεί δηλ. η οδός ανεφοδιασμού του
Μεσολογγίου και της Ναυπάκτου δια μέ-
σου Πρεβέζης και Καρβασαρά και να
εγκατασταθεί ισχυρός ο ελληνικός στρα-
τός και στόλος στα προς βορράν διεκδι-
κούμενα από την Ελλάδα σύνορα.

Τον ίδιο εκείνο μήνα, το Σεπτέμβριο

του Αλή, ο Βελής, για να μη περιέλθει στους αντιπάλους του, μετά την κήρυξη του Αλή πασά
ως ενόχου εσχάτης προδοσίας, με κάπι-σερίφ του σουλτάνου. Εκεί είχε εγκατασταθεί πυροβο-
λείο. Παντοκράτορας: το κάστρο, στην ομώνυμη παραλία στο Ιόνιο, «εἰς θέσιν ὀνομαζομένην
Φωκιά, καλούμενον Ἵτις Καλέ», όπως αναφέρει ο Σεραφεΐμ Βυζάντιος στο γνωστό “Δοκίμιόν”
του το 1884· με το απέναντί του επί του ακρωτηρίου Ακτίου φρούριο πλέγχετο αποτελεσματικά
η είσοδος του Αμβρακικού και καθίστατο σχεδόν αδύνατος ο εἰσπλους εχθρικών προς τους
Τούρκους πλοίων.

7 Υπάρχουν και άλλες παραλλαγές του δη-
μώδους αυτού:

α) [...]

Γυρίζει το παπόρι ρίχνει μια κανονιά
τσακίζει τα μπεντένια, ραγίζει τα γυαλιά
[...]

βόθη μας να διαβούμε να πάμ' στη Βόνιτσα.

β) [...]

Και μια χρυσή σαλούπα ρίχνει μια κανονιά
ραγίζει τα σαράγια και ρίχνει τα τζαμιά
[...]

για βάλε τον πουνέντε για να μπουκάρουμε

[...]

γ) Παρασκευή το γιόμα η ώρα τις επτά
μπουκάρουν δυο σαλούπες, τέσσερα μίστικα
γυρίζουν τριγυρίζουν στον Παντοκράτορα
γυρίζει το παπόρι ρίχνει μια κανονιά
τσακίζει τα μπεντένια ραγίζει τα γυαλιά
κι οι Τούρκοι κατεβαίνουν στα Παλιοσάραγα
Σταυρέ μου σταυρωμένε που σε δοξάζουμε
βάλε μας το μαΐστρο για να μπουκάρωμε
Σταυρέ μου σταυρωμένε που σ' έχομε ψηλά
βόθη μας να διαβούμε να πάμ' στη Βόνιτσα.

8 Αλή πασάς: ο τότε φρούραρχος της Πρέβεζας - όχι ο Τεπελενλής. Γαβόρης: ο Γάλλος αξιω-
ματικός Γκαμπορέ, νέος κι όμορφος, που σφάχτηκε απ' τους Αρβανίτες του Μουχτάρ πασά
στη μάχη της Νικόπολης (12 Οκτ. 1798, “ο χαλασμός της Πρέβεζας”) αρνούμενος να παρα-
δώσει το ξίφος του, ενώ ήδη συνάδελφοί του είχαν σκοτωθεί ή αιχμαλωτισθεί.

δηλ. του 1828, έφθασαν στον Πόρο οι "παρά τη Πύλη" πρεσβευτές της Αγγλίας Καίνιγκ, της Γαλλίας Γκιγεμινό και της Ρωσίας Ριμπωτιέρ, για να συνεχίσουν τις εργασίες που είχαν αρχίσει στην Κέρκυρα για τη ρύθμιση του Ελληνικού Ζητήματος. Διεύπωσαν τις προτάσεις τους προς τη Διάσκεψη του Λονδίνου, όπου στις 4 Νοεμβρίου 1828 συντάχθηκε το ομώνυμο Πρωτόκολλο, κύριος όρος του οποίου ήταν «η Πελοπόννησος, αί παρακείμεναι νήσοι καί αί κοινῶς λεγόμεναι Κυκλάδες, νά τεθῶσιν ὑπό τήν προσωρινήν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐτῶν, ἕως ὅτου ἀποφασισθῆ ὀριστικῶς ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος». Αυτόν ακριβώς τον κίνδυνο, του να περιορισθεί δηλ. το Ελληνικό Κράτος μόνο στην Πελοπόννησο και τις Κυκλάδες, θέλησε ο Καποδίστριας να υπερκεράσει με την εξασφάλιση εγκαίρως της κατοχής της γραμμής Παγασπτικού-Αμβρακικού και έχοντας ελευθερώσει πλήρως τη Στερεά.

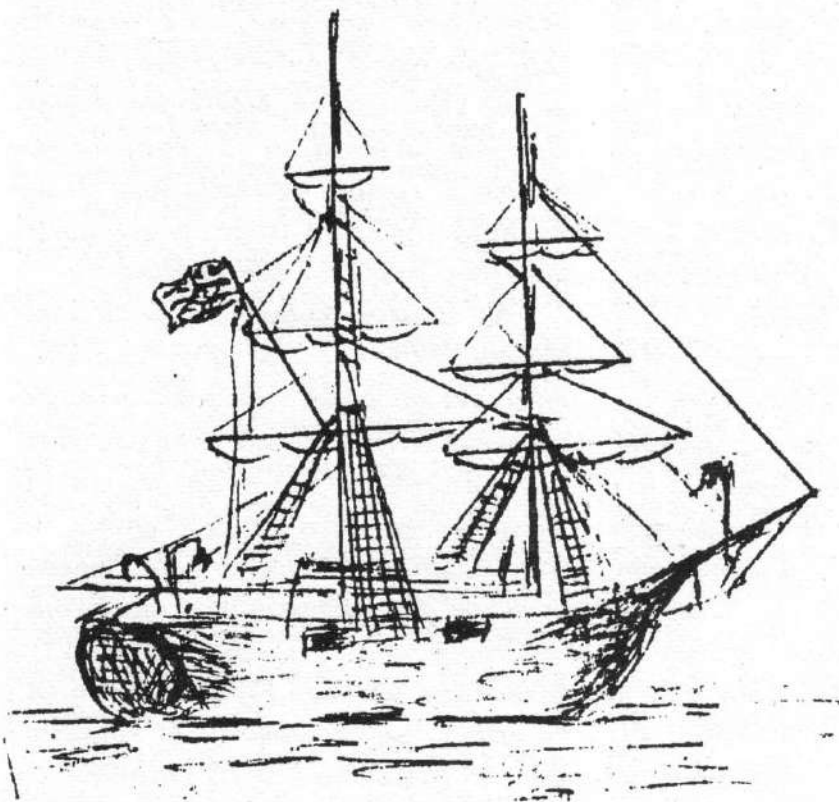
Στις 27 Νοεμβρίου 1828, ο Δημήτριος Τενεκές με τέσσερα πλοίαρια, πέτυχε την επανάληψη του κατορθώματος της 21ης Σεπτεμβρίου, να εισπλεύσουν δηλ. στον Αμβρακικό. Ο Αντώνης Κριεζής, "αρχηγός του στολίσκου της Δυτικής Ελλάδος", αναφέρει προς το Γενικό Φροντιστήριο ότι η είσοδος των τεσσάρων αυτών πλοιαρίων έγινε «ἐν μέσῳ τοῦ πυροβολισμοῦ τῶν ἐχθρικῶν κανονιοστασίων καί πλοίων, τά ὅποια ὁ ἐχθρός εἶχεν ἱκανῶς ἐφωδιασμένα, εἰσέπλευσαν ἐκ νέου περί τά τέλη Νοεμβρίου ἀβλαβῶς, ἐπικρατοῦσης ἀντιπνοίας καί ὑπό βαρύν κανονιο-

βολισμόν τῶν φρουρίων καί ἐνδιέμειναν» (Σπ. Τρικούπης). Αυξήθηκε έτσι η δύναμη του ελληνικού στολίσκου του Αμβρακικού σε 11 πλοία, με τη σύμπραξη των οποίων ο Τσώρτς κατέλαβε στις 15 Δεκεμβρίου 1828 τη Βόνιτσα περιορίζοντας τους Τούρκους στο φρούριό της.

Απ' τα μέσα Ιανουαρίου ως τις αρχές Μαΐου 1829, πραγματοποιήθηκε και η τελευταία φάση των πολεμικών επιχειρήσεων στη Δυτική Στερεά, στην οποία περιλαμβάνονταν και η κατάληψη του φρουρίου της Βόνιτσας (5 Μαρτίου), του Καρθασαρά (26 Μαρτίου - 13 Απριλίου κατά τον Μιχ. Οικονόμου),⁹ των Στενών του Μακρυνόρους, η απελευθέρωση του Αιτωλικού και του Μεσολογγίου (29 Μαρτίου), της Ναυπάκτου (21 Απριλίου) και του Αντιρρίου (13-15 Μαρτίου) καθώς και η επιτυχία του ελληνικού στολίσκου του Αμβρακικού, που αμέσως παραθέτουμε:

Τη νύκτα της 16 προς 17 Ιανουαρίου 1829, τα μίστικα του στόλου του Αμβρακικού, (κύρια αποστολή των οποίων ήταν ο στενός αποκλεισμός του φρουρίου της Βόνιτσας), με κυβερνήτη τον Ανδρέα Τενεκέ μπήκαν στο λιμάνι της Πρέβεζας. Μόλις έφθασαν, πλεύρισαν δυο μεγάλες κανονιοφόρες σαλούπες εξοπλισμένες με εξ κανόνια η καθεμιά και τις κυρίευσαν. Αιχμαλώτισαν και εικοσιπέσσερις Τούρκους, μεταξύ των οποίων και το διοικητή του τουρκικού στολίσκου, Χασάν. Έστειλαν επίσης ένα πυρπολικό εναντίον ενός βρικήιου εξοπλισμένου με εξ κανόνια - που κι αυτό βρισκόταν στο λι-

9 Μιχ. Οικονόμου: αγωνιστής από τη Δημητσάνα (1798-1879). Το 1873 έγραψε και τύπωσε τα *Ιστορικά της Ελληνικής Παλιγγενεσίας*.

Το μπρίκι
(πάρων)
“Άρης”.
Είσπλους
στις
21 Σεπτ. 1828
στον
Αμβρακικό
κόλπο.

Υποπλοίαρχος
Νικόλαος Μακκός.
Κυβερνήτης της
κανονιοφόρου “Α”,
πέρασε
στις 4 Οκτ. 1912
το στενό
Άκτιο-Πρέβεζα.

μάνι - αλλά το πυρπολικό δεν άναψε. Υδραίοι ναύτες βγήκαν απ' τα καράβια, μπήκαν στο λιμάνι με βάρκες και κάτω απ' τα καταγιστικά πυρά των Τούρκων στρατιωτών, που ήδη είχαν συγκεντρωθεί κατά μήκος της ακτής, ξαναπήραν το πυρπολικό.

Οι ελληνικές απώλειες σ' αυτή την επιχείρηση ήταν τρεις νεκροί, μεταξύ των οποίων και ο πατέρας του κυβερνήτη Ανδρέα Τενεκέ, καθώς και 15 τραυματίες.

Ο Τσωρτζ, έστειλε τον Τούρκο αιχμάλωτο πλοίαρχο στην έδρα της ελληνικής κυβερνήσεως και ζήτησε μερικούς Υδραίους για να επανδρώσει τις δυο καινούργιες κανονιοφόρους (τις δυο σαλούπες) που είχαν κυριευθεί στο λιμάνι της Πρέβεζας.

Στις 5 Μαρτίου του 1829, η τουρκική φρουρά του φρουρίου της Βόνιτσας συνθηκολόγησε με τον όρο να μεταφερθούν οι Τούρκοι στην Πρέβεζα με τα όπλα και τις αποσκευές τους. «*τὴν δὲ 5ην Μαρτίου ἐξῆλθαν ἐν σπουδῇ καὶ μετεκομίσθησαν ἀσφαλῶς εἰς Πρέβεζαν, φέροντες τὰ ὄπλα καὶ τὰς ἀποσκευὰς των*» (Σπ. Τρικούπης). Στις 23 Απριλίου, μεταφέρθηκε από τη Βόνιτσα στην Πρέβεζα με πλοίαρτα ένα μικρό τμήμα της φρουράς της Ναυπάκτου - 18 άνδρες και 40 άλογα - η οποία είχε συνθηκολογήσει και παραδοθεί στις 18 Απριλίου. «*Τὴν 18ην Ἀπριλίου ὑψώθη κατὰ πρώτην φοράν διαρκοῦντος τοῦ ἀγῶνος ἡ ἐλληνικὴ σημαία ἐπὶ τοῦ φρουρίου ἐκείνου, οἱ δὲ ἐν αὐτῷ Τοῦρκοι ἐμβάντες εἰς ἐλληνικά πλοῖα ἀνεχώρησαν εἰς Πρέβεζαν πιστῶς πληρωθέντων τῶν ὄρων τῆς συνθήκης [...] ἡ δὲ ἐλευθέρωσις τῆς Ναυπάκτου προυτοίμασε τὴν τοῦ Μεσολογγίου*» (Σπ. Τρικούπης).

Ολοκληρώθηκε έτσι η απελευθέρωση της Δυτικής Στερεάς, της οποίας οι περιοχές που παραχωρούσε στην Ελλάδα το Πρωτόκολλο του Λονδίνου της 10ης Μαρτίου 1829, βρίσκονταν ήδη στην κατοχή των Ελλήνων.

Από τ' ανωτέρω παρατεθέντα, αδιαφιλονίκητα συνάγεται ότι το σημαντικό εκείνο ναυτικό πολεμικό εγχείρημα, ο είσπλους δηλ. ελληνικών πλοίων στον Αμβρακικό, έγινε στις 21 Σεπτεμβρίου 1828. Όμως, στη Μ.Ε.Ε., τομ. Κ σελ. 657, ο Ι. Φ. Δημάρατος αναφέρει πως «*Τῷ 1829, κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον, ὀλίγον μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ Κυβερνήτου εἰς Ἑλλάδα, συνέβη τὸ ἱστορικόν γεγονός τῆς ἐκβίασεως τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀμβρακικοῦ ὑπὸ ἐλληνικῶν πολεμικῶν πλοίων*» κ.λπ. - και περιγράφει στη συνέχεια τα διατρέξαντα. Προφανώς αυτή την πηγή έχοντας υπόψη και η ομάδα του καθηγητού Α.Π.Θ. κ. Γ. Βερλένη, στην εργασία της για το κάστρο του Παντοκράτορα - απόσπασμα της οποίας δημοσιεύθηκε στα Π.Χ. τεύχ. 31-32 Ιαν.- Δεκ. 1995 σελ. 5-17 με τον τίτλο "Ιστορική σκιαγραφία της πόλης της Πρέβεζας", επαναλαμβάνει ότι «τον Απρίλιο του 1829 αναφέρεται η παραβίαση της εισόδου του Αμβρακικού από τέσσερα υδραϊκά πολεμικά πλοία» κ.λπ. Η αληθής ημερομηνία της 21ης Σεπτεμβρίου 1828, προκύπτει και από τα παρατιθέμενα στην Ιστ. του Ελλ. Έθν. (Εκδοτική Αθηνών, τόμος ΙΒ, σελ. 503-522), από τους Αλ. Δεσποτόπουλο, Ιωάννα Διαμαντούρου, Στ. Παπαδόπουλο, στα οικεία κεφάλαια, αδιαμφισβητήτως δε από τον Σπ. Τρικούπη (Ιστορία Ελλ. Επανάστασεως τόμος Δ, κεφ. ΟΗ).

Με τον πόλεμο του 1897, επιχειρήθηκε πάλι από μοίρα του ελληνικού στό-

λου είσπλους στον Αμβρακικό, χωρίς όμως να επιτευχθεί, παρότι το φρούριο του Ακτίου βρίσκονταν - από το 1881 - σε ελληνικά χέρια. Χαρακτηριστική είναι η ανταπόκριση στην εφημερίδα "Το Άστυ" της Κυριακής του Πάσχα, 13 Απριλίου 1897: «Λευκάς, 8 'Απριλίου. Σήμερα, περί ώραν 9 π.μ. ο στόλος ανήχθη εις τό πέλαγος [...] Περί ώραν 11 τής όμίχλης διασκεδασθείσης, ό κανονιοβολισμός ήρξατο κατά τοῦ προχώματος Χαμιδιέ καί τοῦ φρουρίου Παντοκράτορος, διότι ταῦτα προβάλλονται έξωθεν τοῦ στομίου τοῦ κόλπου. [...] Η έκβίασις τῶν στενῶν τής Πρεβέζης εἶναι έκβίασις στενῶν μικροῦ Ἑλλησπόντου μέ τήν προσθήκην ὅτι ένταῦθα ἔχομεν καί τό άβαθές τῶν ὑδάτων, ὅπερ έπαυξάνει τās δυσχερείας. [...]

Κατά τη διάρκεια του Α' Βαλκανικού πολέμου, επανελήφθη το κατόρθωμα της 21ης Σεπτεμβρίου 1828, του είσπλου δηλ. πολεμικών ελληνικών πλοίων στον Αμβρακικό κόλπο, από το καλά υποστηριζόμενο στόμιό του, από τα φρούρια Χαμιδιέ, Παντοκράτορος, Αγ. Γεωργίου και Παλιοσάραγα. Ανάγλυφη την εικόνα του εγχειρήματος δίνουν τα κείμενα των στρατιωτικών εγγράφων, αποσπάσματα των οποίων παραθέτουμε:

«Ατμοβαρίς Άκτιον, Ἄρ. Πρωτ. 23, Ἐμπιστευτικόν. Λευκάς 3η Ὀκτωβρίου 1912. Πρός τόν Κυβερνήτην τής Κανονιοφόρου "Α". Συνεπεία τής ὑπ' αριθ. 536 έμπιστευτικῆς διαταγῆς τοῦ ὑπουργείου παραγγέλλομεν ὅπως ἡ ὑφ' ἡμῶν κανονιοφόρος μετά τής κανονιοφόρου "Δ" [...] είσπλεύσητε περί τήν 2αν μεταμεσονύκτιον, οὐχί βραδύτερον τής 5ης πρωϊνῆς τής αὔριον εις τόν Ἄμβρακικόν κόλπον [...] Ἐπί τῶν δύο κανονιοφόρων θέλουσιν έπιβῆ οἱ πλοηγοί Ἰ. Μιλάκας πρώην άρχικελευστής και 5 έτε-

ροι. [...] Ὁ Μοίραρχος Ἄρχηγός Ἰωάννης Δαμιανός, πλοίαρχος».

Ο υποπλοίαρχος Νικόλαος Μακκάς, μετά το πέρας της αποστολής, υπέβαλε λεπτομερή Έκθεση:

«[...] Περί τήν 11ην τής νυκτός μεθωρμίσθημεν έκ τοῦ έσωτερικοῦ λιμένος Λευκάδος εις τόν έξωτερικόν ὄρμον παρά τό φρούριον [...] Περί τήν 1ην π.μ. τής 4ης Ὀκτωβρίου, ἔδωκα διαταγήν απόπλου [...] Περί τήν 1.40 π.μ. έπλησιάσαμεν εις την είσοδον τῶν στενῶν καί έτάχθημεν εις πολεμικήν ἔγερσιν [...] Περί την 2αν π.μ. ὤφθη ὁ έξωτερικός σημαντήρ δεξιά, στρέψαντες δέ άμέσως παρηλλάξαμεν τοῦτον αντίθετως τοῦ κεκανονισμένου [...] Περί την 2.40 π.μ. παρηλλάξαμεν τό φρούριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καί μετ' ὀλίγον τό τοῦ Παληοσάραγα, εις άπόστασιν 350 περίπου μέτρων [...] Παραπλέοντες τήν πόλιν τής Πρεβέζης [...] εις άπόστασιν 400-600 μέτρων διήλθομεν περί τήν 3ην π.μ. πρό τοῦ φρουρίου τοῦ Διοικητηρίου [...] Περί την 4.10 τής πρωΐας τής 4ης Ὀκτωβρίου 1912 έποντίσαμεν τήν ἄγκυραν (σ.σ. στη Βόνιτσα) [...] Εὔπειθέστατος Νικόλαος Μακκάς ὑποπλοίαρχος».

Σημειώνει στην ίδια Έκθεση ο Μακκάς ότι:

«έπιθās τής κανονιοφόρου "Α" μετά τοῦ κυβερνήτου τής κανονιοφόρου "Δ" ὑποπλοίαρχου Κοσμᾶ Μπούμπουλη καί καλέσας τούς πλοηγούς ἔχορηγήσα τās διαταγās μου διά τήν δίοδον καί παραβίασιν τῶν στενῶν, ὀρίσας ὅπως δύο τῶν πλοηγῶν έπιθῶσιν τής "Δ", οἱ δέ λοιποί μετά τοῦ άποστράτου ὑποπλοίαρχου Μιλάκα επί τής "Α"» Να επισημάνουμε, ὅτι οἱ 5 πλοηγοί ἦταν Πρεβεζάνοι (Σπύρος Ζάνος, Βασίλης Τζούρος, Γεράσιμος Γιώτης, Νάκος ἠ Μπάμπης Χρόνης, Κώστας Αυγερι-

νός)¹⁰ και η συμβολή τους ήταν πολύτιμη, γιατί γνώριζαν με κάθε λεπτομέρεια τόσο τη διαμόρφωση του πυθμένος, όσο και τη φορά των ρευμάτων, ώστε με ασφάλεια να κινηθούν στο δίαυλο τα πλοία. «*Ο εἰσπλους ἡμῶν ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ καὶ τὰ μέτρα ἅτινα ἐν αὐτῷ ἐλάβομεν ἐξησφάλισαν τελείως τὴν διὰ ξηρᾶς διηνεκῆ συγκοινωνίαν ἐφοδιασμοῦ καὶ ἐπισιτισμοῦ τοῦ ἐν Ἠπειρῷ στρατοῦ*» παρατηρεῖ σε ἄλλη Ἐκθεσὴ του ο Ν. Μακάς.

Αποφασιστικής σημασίας αποδειχθηκε και στις δυο περιπτώσεις (το 1828 και το 1912) η επιτυχὴς ἐκβαση της επιχειρήσεως εἰσπλου ἐλληνικῶν πολεμικῶν πλοίων στον Ἀμβρακικὸ κόλπο δια του στομίου του, του οριζομένου ἀπὸ το ακρωτήριο Ἄκτιο στην Ἀκαρνανία και την παραλία της Πρέβεζας (Τουριστικὸ Περίπερο, Μνημεῖο Ναῦτη, Ἰαματικά Λουτρά) στην Ἠπειρο: Το 1828, ἀποκόπηκε ο δρόμος ἀνεφοδιασμοῦ του Μεσολογίου και της Ναυπάκτου δια μέσου της Πρέβεζης και του Καρθασαρά (Ἀμφιλοχίας) και ο ἐλληνικὸς στρατὸς και στόλος ἐγκαταστάθηκαν ἰσχυρῶς στα διεκδικούμενα ἀπὸ την Ελλάδα (και μάλιστα στο περισσότερο ἀμφισβητούμενο τμήμα τους) προς βορρᾶν σύνορα· το δε 1912, εξασφαλίσθηκε τελείως ο ἀπὸ ξηρᾶς διαρκῆς ἐφοδιασμὸς και ἐπισισμὸς του στρατοῦ της Ἠπειροῦ, που γίνονταν ἀπὸ το κέντρο μέσω του μόνου ὑπάρχοντος δρόμου που περνούσε (και περνᾶ και σήμερα) παράλληλα και κοντὰ στην ακτὴ και κάτω ἀπὸ το Μακρυνόρος, ἐνῶ συγ-

χρόνως ἀπετράπη κάθε ἀπόπειρα προσβολῆς των πέντε ἐλληνικῶν ἐμπορικῶν ἀτμοπλοίων που ἐξυπηρετοῦσαν τις μεταφορὲς στον Ἀμβρακικὸ κόλπο, ἀπὸ τα τουρκικά πολεμικά **Ἀπάλεια** (τορπιλλικὸ ἐκτοπίσματος 145 τόννων), **Τοκάι** και δυο κανονιοφόρους (ἐκτοπίσματος 42 τόννων η καθεμιά). Ἐνῶ το ἀντίθετο συνέβη το 1897, που τα ἐλληνικά πολεμικά δεν μπόρεσαν να εἰσπλεύσουν στον Ἀμβρακικὸ.

Ο εἰσπλους πολεμικῶν πλοίων στον Ἀμβρακικὸ δια του “Στομίου της Πρέβεζης”, που ὅπως γλαφυρὰ περιγράφει ο ἀνταποκριτὴς της ἐφημερίδας το 1897, «*εἶναι ἐκβάσις στενῶν μικροῦ Ἑλλησπόντου*», ἀποτελεῖ πράγματι σπουδαῖο ναυτικὸ πολεμικὸ ἐπίτευγμα, γι’ αὐτὸ ἀλλῶστε και η για πρώτη φορά πραγματοποιήσεώς του, στις 21 Σεπτεμβρίου 1828, ὑμνήθηκε ἀπὸ τη λαϊκὴ μούσα, ἀλλὰ και ἀπὸ το Γ. Ζαλοκώστα, ὅπως ἤδη αναφέρθηκε.

Η σημασία ἐλέγχου του Ἀμβρακικοῦ σε πολεμικὴ περίοδο, κατεφάνη και κατὰ τον Β’ Παγκόσμιο πόλεμο: κατὰ τη διάρκεια της ἰταλογερμανικῆς κατοχῆς (1941-44) της Πρέβεζας, συμμαχικά ἀεροπλάνα ἐπεχείρησαν ν’ ἀποκλείσουν τη χρῆση του διαύλου και ἐπομένως την εἰσοδο πλοίων στον Ἀμβρακικὸ, βομβαρδίζοντας πλοῖο ἐμφορτο με σιδηρομετάλλευμα, κατὰ τη διάρκεια του πλου του ἀπὸ το Ἴονιο προς τον Ἀμβρακικὸ, τη στιγμή που διήρχετο δια του διαύλου. Εξώκειλε ὁμως στα ἀβαθῆ, και στη συνέχεια με φορτηγίδες οἱ Ἰταλοὶ το ξεφόρτωσαν και το ἀπεμάκρυναν ἀπὸ το δίαυλο.

10 Εφημερίς Ἀγῶν Πρέβεζης 21-10-1957 (Γιάννης Τάλαρος)